

О.О. Шульга, Національний банк України, м. Київ

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ

У світовій економічній літературі значна увага приділяється показникам, що характеризують стан і функціонування фондових ринків. Однак серед великого розмаїття інформації не виділяється окрема група показників, а тим більше – єдиний узагальнений показник, який характеризував би саме стабільність функціонування ринку.

Найбільш поширеними показниками, зокрема показниками ділової активності, є фондові індекси, які призначені для відображення поточної кон'юнктури фондового ринку, стану ділової активності та оцінки тенденцій ринку. Ці індекси є узагальнюючими характеристиками макроекономічної ситуації та інвестиційного клімату в кожній конкретній країні.

Фондові індекси поділяють на інтернаціональні, національні, секторні та субсекторні. *Інтернаціональні індекси* характеризують стан світового ринку або його певні географічні сектори (Європа, Північна Америка, Далекий Схід тощо). *Національні індекси* віддзеркалюють активність національного ринку акцій. *Секторні індекси* відображають стан певного внутрішнього ринку, наприклад ринку акцій, що котируються на певній біржі. *Субсекторні індекси* характеризують активність у певній галузі економіки.

Історично першим і найбільш відомим є індекс Доу-Джонса, запропонований у 1884 р. Чарльзом Х. Доу і Едуардом Д. Джонсом. На сьогодні мова йде про систему індексів Доу-Джонса, складовими якої є чотири самостійні індекси: промисловий, транспортний, комунальний і комплексний. Кожен із цих індексів формується на основі цін на акції компаній – лідерів відповідних галузей економіки. Найбільш відомий із них – промисловий (*Dow Jones Industrial Average*), що розраховується на основі цін акцій 30 найбільших промислових компаній.

В Україні перші фондові індекси з'явилися в 1997 році з появою першої фондової торговельної системи – ПФТС. Наразі найбільш популярними вітчизняними індексами є індекс ПФТС та індекс Української біржі.

Індекс ПФТС – це композитний індекс, який розраховується за цінами угод, укладеними з 20 найбільш ліквідними акціями емітентів, види економічної діяльності яких належать до основних секторів економіки України.

Індекс УХ Української біржі значно молодший, він розраховується тільки з 26 березня 2009 року з бази в 500 пунктів. За станом на 1 січня 2010 року до індексного кошика УХ ввійшли акції 15 емітентів.

Також для оцінки стану фондового ринку застосовуються показники його глибини (капіталізації), які є складовою частиною деяких форм фондових індексів.

Розрізняють кілька рівнів капіталізації:

- ринкова капіталізація акціонерної компанії – поточна вартість всіх її акцій. Обчислюється дана величина шляхом множення ціни однієї акції на кількість випущених акцій. Величина ринкової капіталізації та її зростання часто є характеристиками успішності акціонерної компанії;
- капіталізація фондового ринку – це показник, що характеризує масштаби операцій на фондовому ринку та розраховується як сумарна ринкова вартість акцій, що перебувають в обігу на ринку.

Крім того, останнім часом широкого вжитку на світовому рівні набули так звані індикатори фінансової стабільності МВФ (*Financial Soundness Indicators*).

Перший збірник показників, який отримав назву *Макропруденційні показники (індикатори) (МПП)*, був вироблений під егідою МВФ у 1999 році. Згодом, у 2005 році, вийшла друга версія показників, які отримали назву *Індикатори фінансової стабільності (ІФС)*. Необхідність заміни попередньої версії спричинена потребою удосконалення методології та складу показників, що було виявлено на основі зібраного практичного досвіду роботи із першою версією. Крім того, в другій версії системи показників змінено акцент – від констатації макроекономічного стану до оцінки стабільності системи як цілісного механізму.

ІФС є показниками поточного стану та стабільності всього сектора фінансових установ країни, а також сектора корпорацій та домашніх господарств, які є клієнтами фінансового сектора. Взаємний вплив реального та фінансового секторів один на одного може мати як позитивний характер, так і бути негативним чинником. Тому оцінка такого взаємозв'язку стала основною парадигмою ІФС.

Стан фондового ринку будь-якої країни, зокрема рівень ділової активності та очікування учасників ринку, є важливим барометром майбутніх процесів як у фінансовому, так і в реальному секторах економіки. Отже, важливе місце відводиться пошуку комплексної системи індикаторів поточного стану фондового ринку та прогнозування шляхів його подальшого розвитку.

Незважаючи на те, що фондові індекси є найбільш оперативними показниками та мають найкраще інформаційне забезпечення, їх не можна вважати прямими індикаторами фінансової стабільності. На цю роль скоріше підійдуть похідні показники від фондових індексів, а саме індикатори їх змін – коефіцієнти зростання, приросту та статистичні індекси.

Щодо запровадження показників оцінки стану вітчизняного фондового ринку, то в Україні ситуація додатково ускладнюється досить пасивною роллю державних органів у забезпеченні його сталого розвитку. Так, попри приєднання до ініціативи МВФ щодо збору та кампіляції макроекономічних даних у форматі ІФС, Україна не володіє статистикою за двома індикаторами, які мають відношення до ліквідності фондового ринку (І35 “Середня різниця між цінами продавця і покупця на ринку цінних паперів” та І36 “Середньоденний оборотний коефіцієнт на ринку цінних паперів”). Крім того, інфраструктурний розвиток фондового ринку в Україні також

залишається слабким, що не дозволяє повною мірою використовувати широко вживані у світовій практиці моделі та механізми державного регулювання.

Шульга, О.О. Основні показники оцінки стабільності функціонування фондового ринку [Текст] / О.О. Шульга // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27 -28 травня 2010 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2010. - Т. 2. - С. 180-181.